

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2025. április 22–24.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

A Sárkány éve – Délkelet-Ázsia geopolitikai szerepe 2024-ben

Jelige: HHK_NBV

Pályamunka lezárásának időpontja: 2024. április

2025.

Tartalom

<i>Bevezetés: A nemzetközi rend napjainkban – új hidegháború a láthatáron?</i>	3
<i>Délkelet-Ázsia és a Dél-kínai-tenger</i>	6
<i>Az ASEAN és Tajvan politikai ambíciói</i>	18
<i>Az Amerikai Egyesült Államok politikai ambíciói</i>	21
<i>Összegzés</i>	24
<i>Irodalomjegyzék</i>	27
<i>Melléklet 1. – Rövidítések listája</i>	29
<i>Melléklet 2. – A felhasznált ábrák jegyzéke</i>	30

Bevezetés: A nemzetközi rend napjainkban – új hidegháború a láthatáron?

A Szovjetunió felbomlásával 1991-ben a hidegháború véget ért. Megszűntek a politikai blokkok és egy új – sokak által unipolárisnak nevezett – világrend alakult ki, amely a béke, a demokrácia, a gazdasági együttműködés és a közös növekedés hírnöke volt. Az Amerikai Egyesült Államok nagyhatalmi hegemonként próbálta irányítani a világ történeteit, miközben felgyorsultak az európai és euro-atlanti integrációs törekvések, amelyeknek köszönhetően Európa a II. világháború óta először egyesülten új erőre tudott kapni. Tovább bővültek és mélyültek a nemzetközi gazdasági kapcsolatok, ezáltal nőttön nőtt a nemzetközi rendet behálózó gazdasági és pénzügyi interdependencia. Háborúk és fegyveres konfliktusok a hidegháborút követően is voltak, ahogy az euro-atlanti térség bizonyos országai is vettek részt katonai műveletekben (beleértve a humanitárius segítségnyújtást, illetve a békefenntartói szerepkört)¹, ezeknek azonban nem volt jelentős és közvetlen hatása az euro-atlanti térségre. A nyugati politikai kultúra² szempontjából a hidegháborút követő bő 20 év így a megerősödés, a béke és a prosperitás ideje volt. A biztonságpolitika klasszikus katonai dimenziója ebben az időszakban háttérbe szorult a politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti és kiber dimenziókkal szemben, amelynek egyenes következménye lett, hogy az európai országok csökkentették a védelmi kiadásait, illetve nem alakult ki igazán átfogó közös európai biztonság-és védelempolitika³, amely kimondottan az Európai Unió külső, közvetlen fenyegetésektől való biztonságát garantálná.

Az idilli, békés együttélés látszata azonban lassan szertefoszlott, amikor Oroszország 2014-ben annektálta az ukrajnai Krím-félszigetet, majd megtámadta Kelet-Ukrajnát is, visszahozva így a fegyveres konfliktusokat az unió közvetlen szomszédságába. Repedések jelentek meg az európai biztonság felszínén és megjelent a bizonytalanság, valamint a kétely. Egészen addig, a kölcsönös gazdasági függés, illetve a demokratikus béke elmélete⁴ azt a látszatot keltette, hogy

¹ Líbia feletti légtérzárlat 2011-ben a brit és francia légierők vezetésével (Kiss, 2011:3), USA afganisztáni háborúja 2001-2021 (Council on Foreign Affairs) <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.06.)

² Nyugati politikai kultúra alatt, ez esetben az euro-atlanti térség politikagyakorlását értem.

³ Természetesen az Európai Unió a Közös Biztonság – és Védelempolitika (KBVP) keretein belül igenis lát el kiemelt szakpolitikai feladatokat (2003 óta 37 KBVP művelet), azonban ezek az Unió belső, közvetlen katonai biztonságát kevésbé erősítik, hiszen a missziók az EU határain kívül mennek végbe. (Krentz, 2023) <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/159/koz-os-biztonsag-es-vedelempolitika> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.09.)

⁴ Amely kimondja, hogy demokratikus állam demokratikus állammal nem háborúzik. Bár Oroszország nem tekinthető demokratikus berendezkedésű országnak, a Szovjetunió felbomlását követően nyitott volt az európai párbeszédre és együttműködésre, így úgy gondolom, hogy alkalmazható rá ezen elmélet.

a 21. század Európájában elképzelhetetlen, hogy újra háború törjön ki. Ez a remény azonban végleg elveszett, amikor 2022. február 24-én Oroszország offenzívát indított Ukrajna ellen. A háború az elmúlt két év alatt lényegében állóháborúvá alakult, Ukrajna szövetségesei között pedig egyre nagyobb a széthúzás és az egyet nem értés a támogatások mikéntje kapcsán.

Eközben a nemzetközi közösség megosztottságát tovább mélyíti a Hamász és Izrael Állam közötti háború, amelyet a terrorszervezet 2023. október 7-én Izrael ellen intézett támadása robbantott ki. A háború és az azzal járó humanitárius katasztrófa hatalmas felháborodást váltott ki az arab világban, és a muszlim hívők között. Világszerte törtek ki nagyszabású megmozdulások, a tüntetők azonnali tűzszünetet és egy szabad palesztin államot követelnek. Mindeközben fennáll a veszélye annak, hogy a háború tovább eszkalálódik a Közel-keleti térségben.

Mára egyértelművé vált, hogy az alapvetően nyugati irányítású világrend nem elégíti ki a nemzetközi rend minden résztvevőjének az igényét (Bunde et al, 2024: 15). Ezt mutatja az is, hogy a fent említett két krízishelyzetben a legfontosabb nemzetközi szervezetek lényegében döntésképtelenné váltak,⁵ a második világháború után kialakított struktúrájuk miatt nem képesek időszerű, és határozott választ adni, amely egyben hozzájárul a nemzetközi jog egyre gyakoribb figyelmen kívül hagyásához (CIDOB, 2023:2). Az eddigi kölcsönös gazdasági interdependencia mára megmutatta árnyoldalát is⁶ (Bunde et al, 2024:15). Az Amerikai Egyesült Államoknak mindeközben úgy kell megosztania figyelmét a konfliktusok között, hogy az ország az idei évben elnökválasztásra készül, amelynek eredménye jelentős hatással lesz mind a nemzetközi rendre, mind pedig a fentebb említett két konfliktusra. A nemzetközi rend jelenleg két részre válni látszik: demokratikus államokra és azokra az államokra, amelyek nem sorolhatók a nyugati értelemben vett demokráciák közé, inkább tekintélyuralmi, autoriter berendezkedésűek. Éppen ezért – a fokozódó fenyegetés miatt – az Európai Unió vezetői a védelmi kiadások növelésére szólították fel a tagállamokat.⁷

A nemzetközi status quo gyengülését sokan igyekeznek kihasználni. A Dél-kínai-tenger geopolitikai fontossága lényegesen felértékelődött az elmúlt években, amit az is jól mutat, hogy

⁵ Az azonnali tűzszünetről a Hamász és Izrael között, valamint a túsok szabadon engedéséről szóló ENSZ BT határozat az USA vétója miatt nem került elfogadásra. Forrás: <https://news.un.org/en/story/2024/02/1146697> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.09.)

⁶ Például az orosz földgáztól való európai függés.

⁷ Az Európai Unió Bizottságának elnöke, Ursula von der Layen a 60. Münchener Biztonsági Konferencia „Europe’s Finest Hour? Building a Defense Union in Challenging Time” elnevezésű panelbeszélgetés során beszélt erről. <https://securityconference.org/en/msc-2024/agenda/event/europes-finest-hour-building-a-defense-union-in-challenging-times/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.12.)

a 60. Müncheneri Biztonsági Konferencia kapcsán kiadásra került jelentés (Munich Security Report 2024 – Lose-lose?) egy teljes fejezeten keresztül tárgyalja a térséget. A kérdés csak az, hogy milyen szerepet kap a régió az új nemzetközi rendben.

Az elmúlt évtizedekben megszokott unipoláris világrend tagadhatatlanul változás alatt áll. A 2024-es év kiemelt események és nagy kérdések előtt áll. Két, az euro-atlanti érdekeket erősen érintő háború, az európai parlamenti választás, és az elnökválasztás az Amerikai Egyesült Államokban alapjaiban változtathatják meg a most ismert nemzetközi rendet.

Jelen írás fő célja a Délkelet-ázsiai régió geopolitikai szerepének meghatározása az átalakuló világrendben. Napjainkban a térség legfontosabb geopolitikai problémája a Dél-kínai-tengert érintő területi konfliktus. Bár maga az érintett országok közötti területi feszültség nem új keletű dolog, az elmúlt években a konfliktus intenzitásának jelentős növekedése volt megfigyelhető. Dolgozatom fő kérdése, hogy várható-e 2024-ben katonai konfrontáció a résztvevő országok között. Hipotézisem, amelyet a dolgozat során megerősíteni kívánok, hogy a változás alatt álló nemzetközi rend ellenére Kínának jelenleg nem érdeke a konfliktus kiszélesítése.

Munkám egy leíró jellegű, kvalitatív alapkutatás, amelynek célja a Délkelet-ázsiai régió, illetve a Dél-kínai-tengeri konfliktus bemutatása, illetve a térség 2024-es évi geopolitikai szerepének meghatározása. Ismertetem Délkelet-Ázsia legfontosabb történelmi és kulturális ismertetőjegyeit, illetve a Dél-kínai-tenger stratégiai szerepét. Ezek után külön egységekként bemutatásra kerülnek a résztvevő országok politikai ambíciói és érdekei a konfliktus kapcsán, kezdve Kínával, majd az érintett ASEAN (Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetsége, Association of Southeast Asian Nations) országokkal és Tajvannal, majd a sort az Amerikai Egyesült Államok zárja. Ezt követően az ismertetett információk kiértékelése és összegzése következik.

Kutatásom során a magyar és a nemzetközi szakirodalom releváns műveit vizsgáltam, amelyek közül a téma szempontjából Pomogács Péter (A „kis kék emberek” – A Kínai Népköztársaság tengeri milíciájának tevékenysége a Kelet-kínai- és a Dél-kínai-tengeren; A Kínai Népköztársaság szigetépítési programja a Dél-kínai-tengeren), Tim Marshall (A Földrajz fogságában), Háda Béla (Délkelet-Ázsia; a Délkelet-ázsiai szubkomplexum), valamint Elisabeth Macaraig és James Fenton (Analyzing the Causes and Effects of the South China Sea Dispute) írásai voltak a legjelentősebbek. Ezek mellett felhasználásra kerültek kormányzati oldalak és nemzetközi szervezetek tanulmányai és statisztikái is.

Délkelet-Ázsia és a Dél-kínai-tenger

Délkelet-Ázsia mind kulturális, mind pedig történelmi szempontból magával ragadó térség. Napjainkban 11 ország, Vietnám, Laosz, Kambodzsa, Indonézia, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld, Brunei, Mianmar, a Fülöp-szigetek és Kelet-Timor osztozik a területen, amely az Indokínai-félszigetből, illetve a több, mint 20 000 szárazulattól és szigetvilágból áll. (Háda, 2016: 143).



1. Ábra: Délkelet-Ázsia térképe

Forrás: https://maps.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/southeast_asia_pol_2013.pdf

(Letöltés dátuma: 2024.03.26.)

A több ezeréves történelemmel rendelkező országok fejlődésére elsősorban a kínai és indiai civilizációs értékek és vívmányok voltak kiemelt hatással, amelyek az írás, a művészetek, a politika és a vallás területén voltak jelentősek, ezek mellett azonban minden délkelet-ázsiai kultúrában kialakultak sajátos társadalmi és kulturális jegyek is (Murphey, 2019: 113). A térség mind etnikai, mind pedig vallási tekintetben változatos, az országok legfontosabb köz- és államigazgatási feladatait azonban a mai napig többségében a domináns népcsoport tagjai látják el.⁸ A kínai és indiai hatások eredményeként a térségben széles körben elterjedt a buddhizmus, a hinduizmus, a taoizmus és a konfucianizmus, illetve az arab kereskedők révén az iszlám hit (elsősorban annak szunnita ága) (Háda, 2016: 148) (Murphey, 2019: 125). Vasco da Gamma 1498-as indiai partraszállását követően a portugál, spanyol, majd később a holland és brit telepesek érkezésével megkezdődött a régió gyarmatosítása, amely alól stratégiai helyzetének köszönhetően egyedül Sziám (a mai Thaiföld) menekült meg⁹, így a nyugati kultúra is rajta hagyta lenyomatát a térségen (Murphey, 2019: 233).

A nyugati uralom végül a hidegháború ideje alatt a gyarmatbirodalmak felbomlásával szűnt meg. A frissen elnyert függetlenség és szuverenitás fenntartása azonban nem volt egyszerű. Az országok súlyos etnikai, területi és ideológiai problémákkal küzdöttek, ráadásul egyből az akkori bipoláris nemzetközi rend nagyhatalmi játékterén találták magukat.¹⁰ Ebben a nemzetközi közegben fogalmazódott meg az igény a térség államai között egy regionális integráció létrehozására, amely egyfelől előmozdítaná az együttműködést Délkelet-Ázsia országai között, másfelől pedig növelné érdekérvényesítési erejüket a nemzetközi porondon, miközben erősítené a Kínával szembeni ellenállási erejüket is. A térség sajátossága, hogy bár évezredek óta kiemelt kulturális és gazdasági szálak kötik az országokat Kínához, ennek ellenére kapcsolatuk a nagyhatalommal sohasem volt egyszerűnek mondható. Kína az elmúlt több ezer év alatt hűbéri viszonyban tartotta Délkelet-Ázsia legtöbb országát (míg Vietnámot kimondottan saját tartományaként kezelte), amelyeknek a gyümölcsöző gazdasági kapcsolatok, illetve biztonságuk fenntartása érdekében el kellett fogadniuk a kínaiak által vallott, és előírt sino-centrikus világképet (Stuart-Fox, 2004: 124-127). Ennek az alárendelt szerepnek a következtében az országok (különösen Vietnám) a mai napig féltik szuverenitásukat Pekingtől. A kínai és a nyugati elnyomás emléke, olyan mély nyomott

⁸ Például a kinh népcsoport Vietnámban, és a khmer népcsoport Kambodzsában.

⁹ Földrajzi helyzetének köszönhetően természetes ütközőzónaként szolgált a brit és francia gyarmatok között.

¹⁰ Kitűnő példa erre a vietnámi háború, ahol az ország a gyarmatosító franciákkal történő háborút követően egyből az amerikaiakkal találta szembe magát.

hagyott az országok politikai gondolkozásában, hogy a mai napig külpolitikájuk leghangsúlyosabb pontja szuverenitásuk és területi integritásuk megtartása; bármi áron.

Nyugati nyomásra végül 1954-ben Manilában megalakult a Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezete (South East Asia Treaty Organization, SEATO) az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Új-Zéland, Ausztrália, a Fülöp-szigetek, Thaiföld és Pakisztán részvételével. A szervezet alapvető célja a kommunizmus térnyerésének megállítása volt, míg kizárólag másodlagos célja volt a regionális együttműködés és fejlődés előmozdítása, amelyet az is jól mutat, hogy a szervezet elnevezése ellenére kizárólag két délkelet-ázsiai ország szerepelt a hivatalos tagok között. Vietnám, Kambodzsa és Laosz ugyan nem voltak a szervezet tagjai, de az Egyesült Államok döntése értelmében megfigyelői státuszt kaptak. Ez az „erőltetett” tagság volt az, ami a vietnámi háború idején végül jogi felhatalmazást biztosított az amerikai intervenció fenntartására.¹¹ A tagok között azonban pont a vietnámi háború miatt nagy volt a széthúzás, ugyanis sem Párizs, sem pedig Iszlámábád nem támogatta az amerikaiak vietnámi intervencióját. Mivel a háború 1975-ben véget ért, így a szervezet legfőbb célja lényegében okafogyottá vált, így végül 1979-ben feloszlott.¹²

Malajzia, Indonézia és Thaiföld között azonban már a hatvanas évek közepén megindult az egyeztetés egy más jellegű, kimondottan csak a Délkelet-ázsiai országokat tömörítő regionális integráció létrehozásáról. Az ötletet tárgyalások sorozata követte, és végül 1967. augusztus 8-án a Bangkoki Nyilatkozat aláírásával Indonézia, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld és a Fülöp-szigetek részvételével megalakult a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN). A szövetség célja a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok mélyítése, és ezzel egyidőben a részes államok nemzetközi erejének növelése volt. Napjainkban a szervezet 10 tagot számlál: Vietnám, Kambodzsa, Laosz, Malajzia, Szingapúr, Indonézia, Brunei, Thaiföld, Fülöp-szigetek és Mianmar. Utolsóként Kambodzsa csatlakozott 1999-ben. A szövetség székhelye, az ASEAN Főtitkárság Jakartában, Indonézia fővárosában található. A Bangkoki Nyilatkozat kibővítéseként 2008-ban megszületett az ASEAN Charta, amely a szövetség pontos céljait, illetve jogi háttérét rögzíti.¹³ Az ASEAN nem csak az egymás közötti, hanem a nemzetközi kapcsolatai erősítését is célként fogalmazta

¹¹ Ebben az értelmezésben ugyanis az Amerikai Egyesült Államok a SEATO céljaival egyhangban, a kommunista rezsim megfékezése érdekében vett részt a háborúban.

¹² Milestones in the History of U.S. Foreign Relations – Southeast Asia Treaty Organization (SEATO), 1954, forrás: <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/seato> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.26.)

¹³ The Founding of ASEAN – Association of Southeast Asian Nations, forrás: <https://asean.org/the-founding-of-asean/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.26.)

meg. Számos állammal és nemzetközi szervezettel tart fent bi- és multilaterális kapcsolatokat, a térség legfontosabb nemzetközi szereplőivel, Ausztráliával, Kínával, Indiával, Japánnal és az Amerikai Egyesült Államokkal pedig átfogó stratégiai partnerséget ápol. A stratégiai partnerségeken kívül, úgynevezett bővített ASEAN üléseket is rendszeresen tartanak az ASEAN+3, illetve ASEAN+6 keretei között.¹⁴ A szervezet stratégiai kapcsolatai jól szemléltetik az ASEAN általános külpolitikáját. Bár szoros együttműködést ápol Kínával, ezzel egyidőben úgymond ellensúlyként mélyíti gazdasági és politikai kapcsolatait az Egyesült Államokkal és annak régióbeli szövetségeseivel, Ausztráliával, Indiával, Japánnal és Dél-Koreával. Ezzel egyértelmű célja a Kínától való politikai függés tompítása.

A tagállamok történelmük révén fokozottan érzékenyek a szuverenitásukra és területi integritásukra, amelyet az ASEAN Charta vonatkozó paragrafusa az alábbiak szerint biztosít: „be-nem-avatkozás az ASEAN tagállamok belügyeibe”.¹⁵ Ez a be-nem-avatkozás egyfelől biztosítja, hogy a tagországok különböző politikai berendezkedéseik ellenére rugalmasan tudjanak együtt működni az integráció keretein belül, illetve azon túlmenően bilaterális szinten is. Másfelől viszont az úgynevezett „nehéz politikai”¹⁶ kérdésekben visszatartó erőként is funkcionál, amelyre jó példa, hogy az ASEAN, mint a régió legfontosabb nemzetközi szervezete 2021. februárja óta nem képes megoldást találni a mianmari polgárháborúra, amely nem csak Mianmarra korlátozódik¹⁷. A polgárháború elől menekülők számának ugrásszerű növekedésével, illetve a központi ellenőrzés hiányából fakadó határokon átívelő drogkereskedelem kicsúcsosodásával jelentős biztonsági kockázatok és fenyegetések hárulnak a környező országokra, amelyek akár hosszútávon az integráció egységét is megbonthatják. A szövetség nemzetközi kapcsolatokban való részvételét tekintve mindenképpen kiemelendő, hogy jelentős javulást ért el érdekei nemzetközi érvényesítésében a taglétszám bővítése óta. A közös összefogás tehát nem volt hiábavaló. Gazdasági és kulturális szempontból mindenféleképpen egy sikeres szövetségről van szó, napjainkra azonban egyre nyilvánvalóbbá válik, ahogy a fenti példa is mutatja, hogy politikai tekintetben sok esetben lépésképtelen.

¹⁴ Az ASEAN+3 az ASEAN tagországokat, illetve Kínát, Japánt és Dél-Koreát magába foglaló csoport, míg az ASEAN+6 ennek a csoportnak az Indiával, Ausztráliával, és Új-Zélanddal kibővített formációja (Háda, 2016: 160).

¹⁵ ASEAN Charta 2. fejezet, 2. bekezdés e., paragrafus, (ASEAN, 2020:10)

¹⁶ Ezen értelmezésben kül- és biztonságpolitika.

¹⁷ A be-nem-avatkozás elve mellett, a tagországok közötti buddhista-muszlim törésvonal is nehezíti a polgárháború lezárását, ugyanis a tagországok a háború különböző kimenetelében érdekeltek.

Délkelet-Ázsia stratégiai szerepe ellenére nem rendelkezik a klasszikus értelemben vett regionális nagyhatalommal (Háda, 2014: 161). Bár népesség arányosan Indonézia a térség vezető állama¹⁸, sem gazdasági, sem politikai, különösen pedig katonai értelemben nem tölt be regionális nagyhatalmi szerepet. Az egy főre jutó GDP-t vizsgálva a térség vezető gazdasági hatalma 2022-ben Szingapúr volt (ASEAN, 2023:51), míg a fegyveres erők létszámát tekintve a régió legerősebb országa Vietnám.¹⁹ A regionális hegemon hiánya nehezíti az együttműködések és a régió érdekérvényesítésének koordinációját.

Stratégiai fontosságát Délkelet-Ázsia két tényezőnek „köszönheti”, amelyek mind a Dél-kínai-tengerhez kötődnek. A tenger mélyén található gazdag kőolaj- és földgáz lelőhelyeknek, illetve a rajta áthaladó nemzetközi tengeri kereskedelmi útvonalaknak. A Dél-kínai-tenger Kína szárazföldi határaitól délre, az Indiai- és a Csendes-óceán között terül el. Kína mellett Vietnám, Malajzia, Indonézia, Brunei, Tajvan és a Fülöp-szigetek határolja. A becslések szerint hozzávetőlegesen 11 milliárd hordónak megfelelő mennyiségű kőolaj, 190 billió köbláb földgáz, valamint 3365 ismert halfaj található a tengerben. A tenger stratégiai fontosságát a természeti erőforrásokon túlmenően a rajta áthaladó nemzetközi tengeri kereskedelmi forgalom adja. A globális tengeri kereskedelem közel egyharmada (amelynek értéke éves szinten körülbelül 11.3 milliárd USD) a Dél-kínai-tengeren keresztül halad át, ezáltal kereskedelmi útjainak forgalma háromszor akkora, mint a Szezi- és tizenöt-ször akkora, mint a Panama-csatornáé (Macaraig, 2021:43-46).

A Dél-kínai-tenger legfontosabb pontja a Malaka-szoros. A Malaka-szoros a Föld legforgalmasabb, ezáltal egyben a legfontosabb tengeri kereskedelmi „fojtópontja”, amely Indonézia, Szingapúr és Malajzia között helyezkedik el 800 km hosszan. A legszűkebb pontján mindössze 3,5 km szélességű szoros fontossága abban rejlik, hogy a legrövidebb úton köti össze az Indiai-óceánt a Csendes-óceánnal (Marshall, 2016:77) (Petróczki, 2019). A szoros három Amerikával szövetségi viszonyban álló ország felügyelete alatt áll, ami Kína számára nem kevés bosszúságot jelent. A Malaka-szoros mellett „másodlagos folyosóként” szolgál a Dél-kínai-tengeren a Szunda-szoros és a Lombok-Makasar átjáró (Háda, 2014:163).

A Dél-kínai-tenger stratégiai fontossága miatt a környező országok területi viszályának színterévé vált. Már az 1970-es évek óta folynak a diplomáciai és jogi csatározások a tengeren található szigetcsoportokért és erőforrásaikért (Aziz, 2022: 66), azonban az elmúlt években a

¹⁸ Indonézia népessége 2022-ben 275.719.900 fő volt, ezzel a régió legnépesebb országa (ASEAN, 2023:5).

¹⁹ A vietnámi fegyveres erők személyi állománya 2022-ben 482.000 fő volt (Military Balance, 2023:299).

kínai expanzionizmus növekedésének, illetve a kínai haderőfejlesztésnek köszönhetően felerősödött a szembenállás intenzitása. A konfliktus alapja a környező országok közötti területi vita. Az elmúlt évtizedek során Kína mellett Vietnám, Malajzia, Indonézia, Tajvan, Brunei és a Fülöp-szigetek fogalmazott meg területi követeléseket a Dél-kínai-tenger kapcsán.



2. Ábra: Délkelet-Ázsia és a Délkínai-tenger

Forrás: https://maps.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/se_asia_ref802645_1999.pdf

(Letöltés dátuma: 2024.04.02.)

A fenti térkép jól demonstrálja a Malaka-szoros kulcsfontosságú földrajzi elhelyezkedését. Hiába van lehetőség több irányból is elhagyni a Dél-kínai-tengert, még a másodlagos útvonalként funkcionáló Szunda-szoroson és Lombok-Makasar átjárókon keresztül is jelentős idő- és ezáltal költségtöbblettel lehet kijutni az Indiai-óceánra. A fennálló területi konfliktusok miatt a kutatások még nem fejeződtek be, a már feltérképezett kőolaj-és földgáz lelőhelyek mellett nagy esély van továbbiak felfedezésére. Az Egyesült Államok Energetikai Főosztályának adatai szerint az alábbi tenger alatti területeken találhatóak természetes kőolaj- és földgázmezők (US. Energy Information Administration, 2024: 2).



3. Ábra: A Délkínai-tenger kőolaj- és földgáz mezői

Forrás: U.S Energy Information Administration (2024): *Regional Analysis Brief: South China Sea*; pp. 4.

Kína politikai ambíciói

A Kínai Népköztársaság az elmúlt évtizedek során bámulatos gazdasági fejlődést produkált, ami a világ vezető hatalmai közé emelte. A Kínai Kommunista Párt elitje tisztában van vele, hogy politikai legitimitásukat az ország gazdasági növekedése biztosítja, ennek megszakadása hatalmi pozíciójukat veszélyeztetné. Azonban a hatalmas gazdasági teljesítménye ellenére a távol-keleti ország nem bővelkedik a növekedés fenntartásához szükséges legfontosabb természeti erőforrásokban, nevezetesen kőolajban és földgázban, így ezek tekintetében folyamatos importra szorul. Ez az importfüggőség több problémát is rejt magában, amelyek közül csak a kisebbik az, hogy növeli a gyártási és előállítási költségeket. Kína kőolaj igényét elsősorban a Közel-Keletről szerzi be, igaz az elmúlt évek során Oroszország, mint olajexportőr a kínai prioritás élére került.²⁰ Azonban a mai globalizált világban az importfüggőség labilis dolog, elég egy apró probléma a Föld másik felén ahhoz, hogy napokig, hetekig vagy akár hosszú hónapokig álljanak a szállítmányok a kikötőkben.²¹ Ennek fényében a kínai külpolitika egyik fő céljává tette, hogy felszámolja a kőolaj és földgáz kapcsán fellépő behozatali kényszert.

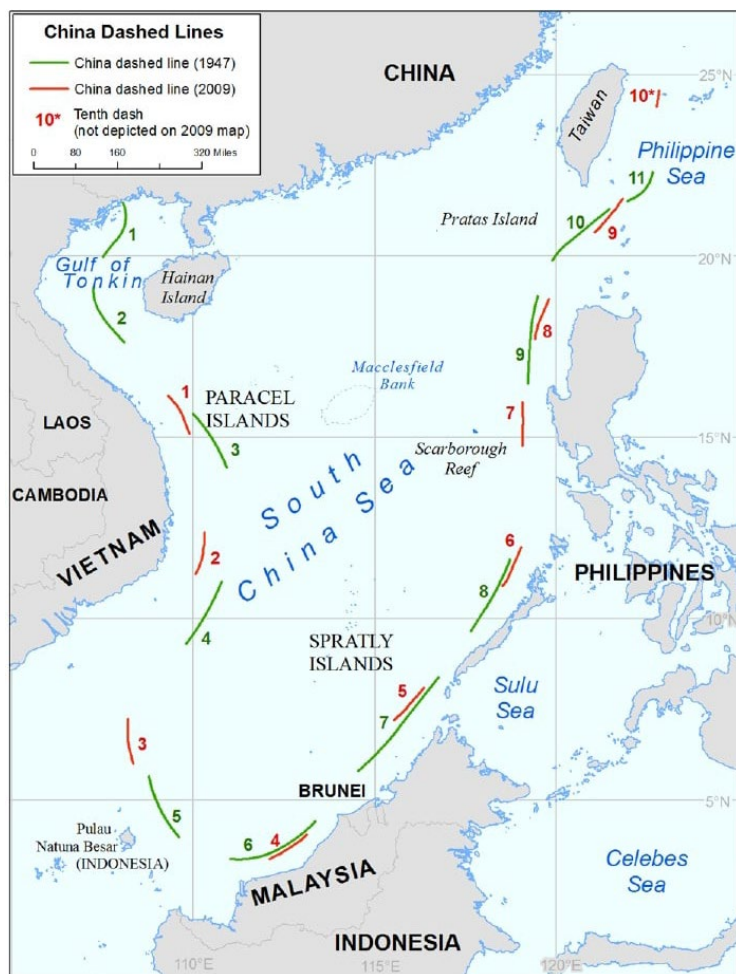
A kínai vezetés már az 1970-es²² évek óta hangoztatja nemzetközi szinten területi követeléseit a Dél-kínai-tenger különböző részei kapcsán, azonban ennek retorikája az elmúlt évek során egyre erőteljesebb és agresszívabb hangnemet ütött meg. Követeléseinek kinyilatkoztatásával egyidőben átfogó kutatásokat indított meg a tengerben természetes kőolaj és földgáz lelőhelyek után kutatva (Hayton, 2014: 121-150). A Kínai Kommunista Párt álláspontja szerint a Dél-kínai-tenger nagyrésze, különösen a Spratly- és Paracel-szigetek, a történelem során általában Kína részét alkották, így követeléseit történelmi alapra helyezve legitimnek tartja (Macaraig, 2021:44). A „kilenc szakaszos vonal” térképen való ábrázolása egyértelművé teszi, hogy Kína a Dél-kínai-tenger jelentős többségét, kereskedelmi útvonalaival és természeti erőforrásaival együtt szuverén részének tekinti.

²⁰ China Imported Record Volumes of Crude Oil in the First Half of 2023, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=60401> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 30)

²¹ Az importfüggőségből adódó sebezhetőségre jó példa az Ever Given konténerhajó, amely 2021-ben keresztbe fordult a Szuezi-csatornában, napokig akadályozva így a csatornán áthaladó nemzetközi tengeri áruforgalmat, ami azonnali és jelentős negatív hatással volt a világgazdaságra.

²² Azonban a követeléseit jelző első térképek már 1947-ben megjelentek, amelyek ekkor még 11 vonásból álltak. Kína végül számukat a Vietnámmal való tárgyalásokat követően 1952-ben 9-re csökkentette. Forrás: Nine-Dash Line, 2023, <https://chinaus-icas.org/research/map-spotlight-nine-dash-line/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.30.)

A Dél-kínai-tenger konfliktusa kapcsán jogi szempontból az Egyesült Nemzetek Szervezetének 1982-es Tengerjogi Egyezménye a mérvadó, amely egyértelműen kimondja, hogy Kína „történelmi” követelései a nemzetközi jog értelmében nem elfogadhatóak. 2013-ban a Fülöp-szigetek keresetet nyújtott be a Hágai Állandó Választottbíróságnál Kína ellen annak illegitim területi igényei miatt, amelyet a bíróság jóváhagyott, ezzel egyúttal kihirdetve a kínai követelések történelmi megalapozatlanságát. Kína a tárgyaláson nem vett részt, annak döntéseit figyelmen kívül hagyja (Macaraig, 2021: 47-48).



4. Ábra: A Kína által behatárolt kilenc-, és a korábbi tizenegy szakaszos vonalak²³

Forrás: <https://news.usni.org/2016/09/23/geographer-chinas-claim-south-china-sea-not-rooted-history-british-geographer-journalist-described-chinas-claims-large-swaths-seas-land-formations-off-co> (Letöltés dátuma: 2024.03.30)

²³ A térképen látható, hogy az 1947-es követeléseit (zöld vonalak) Kína a 2009-ben meghúzott vonalakkal (piros vonalak) egyértelműen kiszélesítette.

A fenti térképen piros szaggatott vonallal jelölt rész a Kína által követelt tengeri terület. Ha összehasonlítjuk ezt az U-alakú területet a 3. ábra energiahordozó-lelőhelyeket tartalmazó térképével, akkor egyértelműen megállapítható, hogy Kína „történelmi” követelései „véletlenül” pont arra a részre esnek, ahol a tenger alatti kőolaj- és földgázmezők találhatóak.

A folyamatos nemzetközi feszültség, és diplomáciai csatározások ellenére Kínának több okból kifolyólag is fontosak a Dél-kínai-tengert érintő követelései. A két legfontosabb szempont a már korábban említett természeti erőforrások utánpótlása, illetve nemzetközi tengeri kereskedelmi útvonalainak biztosítása. Ahogy az előző fejezetben részletezésre került, a Dél-kínai-tenger felszíne alatt gazdag kőolaj- és földgáz lelőhelyek találhatóak, amelyek, ha kínai fennhatóság alá kerülnének, csökkentenék az ország számára legfontosabb energiahordozók importfüggőségét, támogatva egyúttal gazdasági növekedésének fenntartását is. A bőséges halállomány pedig már csak hab a tortán, amely az 1.4 milliárdos lakosság táplálkozása szempontjából fontos.

A másik döntő fontosságú kínai szempont a tengeri kereskedelmi útvonalainak biztosítása. Ugyanis az ország nemzetközi kereskedelmének 60%-a, míg olajimportjának közel 80%-a a Dél-kínai-tengeren halad át (Macaraig, 2021:46). Kína alapvetően három irányba tud kijutni a nyílt óceánra. Az egyik lehetőség Japán és Oroszország megkerülése északi irányban, azonban ez nagyon messze esik a Közel-keleti és európai útvonalaitól, így tetemes mennyiségű plusz költséggel és időkieséssel járna ezen útvonal aktív használata. Másik lehetőség Ausztrália és Új-Zéland megkerülése a Csendes-óceánon keleti irányból, azonban ez is rengeteg többlet kiadásba és időbe telne. Értelemszerűen ezek így kizárólag másodlagos lehetőségek. Kína számára kétségtelenül a legköltséghatékonyabb és legmegbízhatóbb megoldás a Dél-kínai-tengeren át, a Malaka-szoroson keresztül való áthajózás. Békeidőben ennek nincs akadálya, azonban Kína tisztában van vele, hogy egy háború esetén Malajzia, Indonézia és Szingapúr, akiknek fennhatósága alá tartozik a szoros, és alapvetően amerika-barát külpolitikát folytatnak, sőt mindegyik területén van állandó amerikai katonai jelenlét is, bármikor blokkolhatják a kínai kereskedelmi- és hadihajók szabad áthajózását (Marshall, 2016:74).

Nagyhatalmi érdekeinek érvényesítése természetesen regionális hatalmát is növelné. Délkelet-ázsiai szomszédaival szemben Kína előszeretettel alkalmazza az úgynevezett „mézesmadzag és pálca elvet” (Marshall, 2016: 78), amelynek a lényege, hogy békés együttműködés esetén gazdasági kedvezményekkel és beruházásokkal „ajándékozza” meg partnereit, „hűtlenség” és nézeteltérés esetén azonban a keménypolitikai elrettentést, mint nádpalcát alkalmazza.

Hatalmának minél nagyobb kiterjesztése a Dél-kínai-tengeren pedig egyértelműen növelné nagyhatalmi erejét délkeleti szomszédjaival szemben, miközben az amerikai érdekszféra befolyását is tudná csökkenteni.

Bár történelme során Kína nem folytatott expanziós külpolitikát a tengeren, azonban követelései garantálása érdekében az elmúlt években megkezdte az úgynevezett „kék vízi”, nyílt óceáni műveletekre alkalmas haditengerészeti egységek kifejlesztését (Marshall, 2016: 71-72).²⁴ A haditengerészet és a partiőrség mellett kiemelt szerep jut a kínai Népi Fegyveres Erők Tengeri Milíciájának is, akik jelöletlen halászhajók használatával elkerülhetik a nyílt katonai konfrontációt a szomszédos országok hadihajóival. Mivel a milícia által használt hajókat nem lehet megkülönböztetni a valódi halászhajóktól, így védve vannak más országok hadihajóitól, akik egy nyílt konfrontáció esetén sem léphetnek fel támadólag a milícia hajóival szemben, hiszen nem állapítható meg egyértelműen, hogy nem civil hajóról van szó. Ez nagyban megkönnyíti a kínai vezetés számára egyfelől a tengeri információszerzést, másfelől biztosítja a folyamatos kínai jelenlétet a tenger legfélreesebb részeiben is. Ez az álcázott haditengerészet, mint a hibrid hadviselés egy formája lényegében a nemzetközi jog teljes kijátszása (Pomogács, 2021:5-15).²⁵

Kína azonban ezzel egyidőben egy másik jogi játszmába is belekezdett, amely a parti tenger és a kizárólagos gazdasági övezet definíciók „kihasználásán” alapszik. Az ENSZ Tengerjogi Egyezménye alapján a parti tenger az ország alapvonalától (a partvonal kisebb öbleit átvágó mesterséges vonal) számított 12 tenger mérföldnyi széles sáv, amely jogi értelemben az adott ország fennhatósága alá tartozik. Ezzel szemben a kizárólagos gazdasági övezet, egy 200 tenger mérföldnyi széles sáv, amely ugyan nem áll az adott ország kizárólagos fennhatósága alatt, azonban az kizárólagosan hasznosíthatja az ott található erőforrásokat, illetve végezhet kutatásokat. Az említett szigetek, amelyekért a kemény diplomáciai harcok folynak, valójában a tengerből kinyúló sziklák, illetve korallzátonyok csoportosulása, nem pedig valódi szigetek. Bár a nemzetközi jog egyértelműen kimondja, hogy azon szigetek, amelyeket nem a természet alkotott, felszínükön pedig nincsen természetes élőhely, nem számítanak szigetnek, így ezekre sem a parti tenger, sem pedig a kizárólagos gazdasági övezet privilégiumai nem érvényesek. Kína ennek ellenére az elmúlt évek során jelentős munkálatokat kezdett meg a szigetek mesterséges átalakítására, amellyel célja, egyfelől a gazdasági övezet érvényesítése a jog ellenére, valamint kisebb hadiflották állandó térségbeli állomásoztatása, amellyel akadályozni

²⁴ Ezt megelőzően az úgynevezett „zöld vízi” partiőrség szerepe dominált.

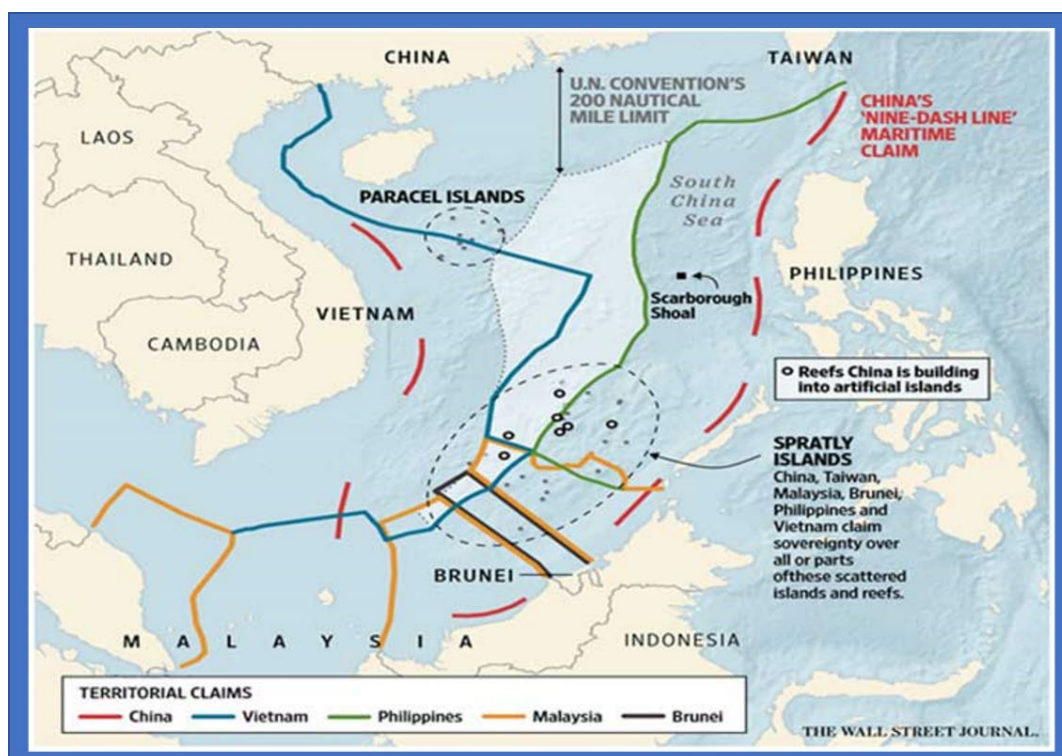
²⁵ Azonban nem csak Kína, hanem Vietnám is rendelkezik tengeri milíciával (Pomogács, 2021:13).

kívánja a Dél-kínai-tengeren való szabad hajózást és a tenger feletti szabad átrepülést (Macaraig, 2021:47-49). A legjelentősebb kínai helyőrség a Woody- szigeten található, amely egyben a Paracel-és Spratly-szigetek hivatalos adminisztratív központja is (Pomogács, 2020:10).

A kínai haditengerészet hivatalos létszáma 2023-ban körülbelül 260 000 főre volt tehető (Military Balance, 2023: 237), ezen kívül jelentős tartalékos haderővel is rendelkezik. A tengeri milíciák létszámáról pontos adat nem áll rendelkezésre, de feltehetőleg 20-23 000 jelöletlen halászhajóval rendelkeznek (Pomogács, 2021:7). A kínai védelmi költségvetés 2023-ban elérte a 242,41 milliárd USD-t, amelynek jelentős részét a haditengerészet fejlesztésére költötték, amelyet az is mutat, hogy 2022-ig Kína 3 repülőgép-hordozót, illetve 7 új cirkálót állított hadrendbe, rombolóinak számát pedig 42-re növelte. Peking emellett már 6-6 nukleáris meghajtású ballisztikus rakétahordozó, illetve támadó tengeralattjáróval is rendelkezik, továbbá van 46 hagyományos meghajtású tengeralattjárója is. (A tartalékban lévő egységeket nem számítva.) A kínai haditengerészet dinamikusan növeli távoli erőketitési képességeit is, hiszen már 11 nagy partraszállító hajója van. (Military Balance, 2023: 239-240).

Az ASEAN és Tajvan politikai ambíciói

A Dél-kínai-tengerrel kapcsolatos területi konfliktus nem érinti az ASEAN összes tagországát. Vietnám, Malajzia, Indonézia, a Fülöp-szigeteket, illetve az integráción kívüli szereplőként Tajvan számára viszont fontos kérdés. Korábban a Brunei Szultanátus is fogalmazott meg területi követeléseket Kínával szemben a tenger kapcsán, azonban az értékes kínai gazdasági és politikai kapcsolatainak megóvása érdekében később ezeket visszavonta (Macaraig, 2021: 44).²⁶ Az ASEAN tagországok és Tajvan politikai ambíciói is elsősorban a természetes erőforrások kiaknázására és a kereskedelmi útvonalak biztosítására vonatkoznak.



5. Ábra: Területi követelések

Forrás: <https://iilss.net/maritime-boundary-disputes-in-the-south-china-sea-international-legal-issues/>

(Letöltés dátuma: 2024.03.30.)

²⁶ Mivel a Délkelet-ázsiai ország kőolajban és földgázban kimondottan gazdag, így nincs „rászorulva” a Dél-kínai-tenger erőforrásaira.

A fenti térkép piros szaggatott vonallal jelzi a Kína által követelt területek határát, amelyek jól láthatóan átfedésben vannak az érintett ASEAN országok által kinyilatkoztatott területi igényekkel.²⁷

Az ASEAN tagországok esetében fejlődő országokról van szó, amelyek lakossága az elmúlt években stabil növekedést mutatott, és az előrejelzések szerint a demográfiai mutatók az elkövetkező években is pozitívak lesznek (ASEAN, 2023: 3). A lakosság növekedésével együtt a társadalom élelmezési igénye is egyenes arányban nő, így a Dél-kínai-tenger gazdag halállományának megszerzése is a kormányok prioritása között van.

A tagországok és Tajvan területi követeléseinek fenntartása egyúttal a kizárólagos kínai függéssel szembeni ellenállás is. Tajvan és Vietnám történelmi szempontból kiemelten konfliktusos kapcsolatokat ápol Kínával, így az ország akarataival szembeni fellépés, mind a tajvani, mind pedig a vietnámi vezetés politikai erejét és belpolitikai támogatottságát növeli.

A területi konfliktust tovább bonyolítja, hogy az ASEAN tagországok egymással szemben is tartanak fent területi követeléseket. Mivel a szövetség nem képes megoldást találni a Dél-kínai-tengeri konfliktusra a tagországok egymással szemben támasztott igényei miatt, így a tagok közötti párbeszédet és a problémák békés rendezését igyekszik koordinálni. Az elmúlt években a tagországok között is előfordult, hogy a tettelegességig fajult a halászok és a haditengerészetek között egy-egy területi vita. Ezeket a tagországok az egymás közötti kétoldalú tárgyalásokkal és megállapodásokkal igyekeznek csillapítani.²⁸ A Paracel-szigetekért Kína, Tajvan és Vietnám között folytatódnak a diplomáciai csatározások, míg a Spratly-szigetekre Kína mellett Tajvan, Vietnám, Malajzia és a Fülöp-szigetek tart igényt.²⁹ Az országoknak volt gyarmatokként politikai legitimitásuk megtartásához döntő fontosságú területi integritásuk biztosítása, így (egyelőre) nem érdekeltek egy esetleges kompromisszum megkötésében.

Bár az elmúlt évek során számos tárgyalás zajlott le Kína és az ASEAN között a területi konfliktus lezárása és a szabad hajózás biztosítása érdekében, azonban ezek egyelőre nem vezettek átütő sikerhez. A felek között megkezdődött egy úgynevezett Magatartási Kódex (Code of Conduct, COC) kidolgozása, amelynek fő célja a Dél-kínai-tengeren való részvétel és magatartás

²⁷ Az országok színes vonalakkal jelölt területi követeléseit igazából az Egyesült Nemzetek Szervezetének 1982-es Tengerjogi Egyezmény által kijelölt kizárólagos gazdasági övezet.

²⁸ After 12 years, Indonesia and Vietnam Agree on EEZ boundaries, <https://thediplomat.com/2022/12/after-12-years-indonesia-and-vietnam-agree-on-eez-boundaries/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.04.02)

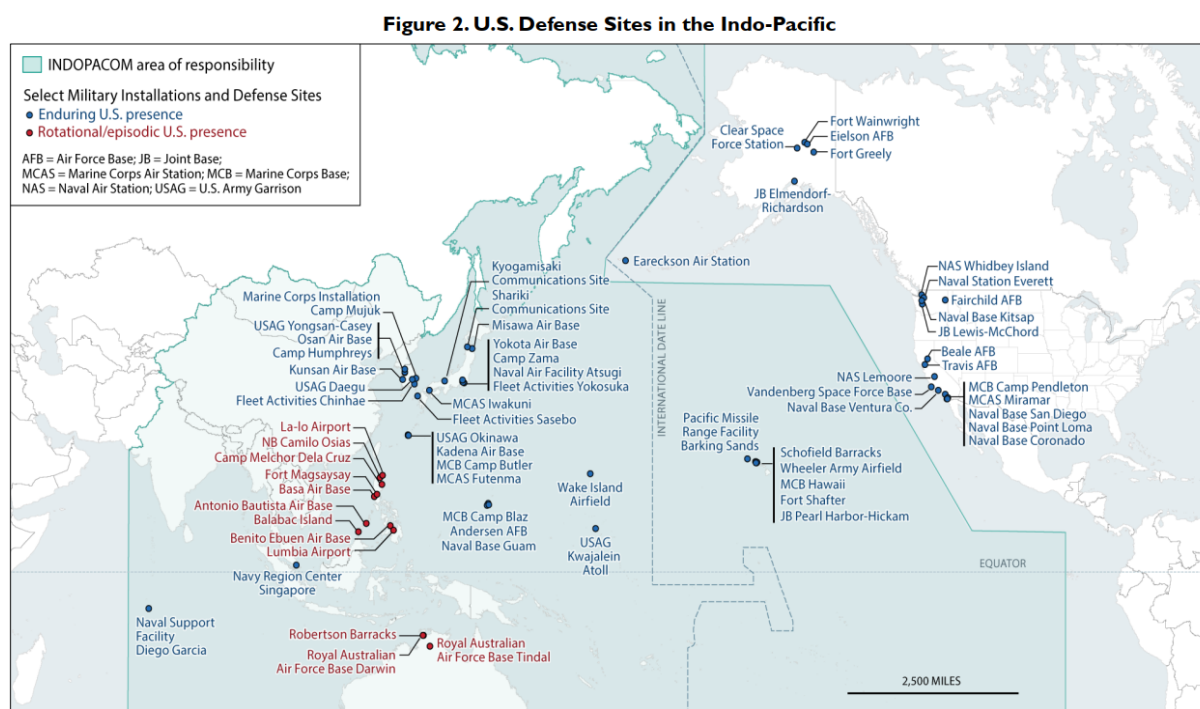
²⁹ A térképen jelzett Brunei, ahogy már korábban is említésre került, az elmúlt években visszavonta Kínával szemben támasztott területi követeléseit.

szabályozása, illetve az együttműködés erősítése. A COC egyben a viták békés megoldását is szorgalmazza. A kódex kidolgozásával kapcsolatos tárgyalások a mai napig zajlanak, így annak gyakorlati haszna egyelőre nem megállapítható.³⁰

³⁰ A Magatartási Kódex a tengeren résztvevő felek együttműködésének mélyítését és a viták békés megoldását szorgalmazza. Forrás: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/situation-in-the-south-china-sea/priority-areas-of-cooperation/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.30.)

Az Amerikai Egyesült Államok politikai ambíciói

Az Indo-Csendes-óceáni térség régóta fontos szerepet tölt be az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájában. Az ország 2022-es évi Nemzeti Biztonsági Stratégiája a „21. század geopolitikai középpontja” -ként hivatkozik a régióra, míg az ugyanebben az évben kiadásra került Nemzeti Védelmi Stratégia a térségben történő kínai erőfitogtatást „az Amerikai Egyesült Államok nemzeti biztonságát veszélyeztető legnagyobb kihívásként” jellemezte (Nicastro, 2023:5). A 2021-ben kiadott NATO 2030 dokumentum, amely a szövetség 2030-ig tartó időszakra vonatkozó politikai céljait és irányultságait tartalmazza, az Amerikai Egyesült Államok legfőbb stratégiai ellenfeleként Kínát nevezte meg, egyben kiemelte, hogy az USA „stratégiai központját az Indo-Csendes-óceáni régióra helyezi át” (Brauss, 2021:2). Azonban az egyértelmű, hogy az elmúlt évek euro-atlanti érdekeket érintő válságai (orosz-ukrán háború, Izrael-Hamász közötti háború) jelenleg fontosabb helyet töltenek be az amerikai külpolitikában.



Source: CRS graphic based on analysis of DOD information, including the “FY2022 Base Structure Report,” installation and unit web pages, and related documentation.
Notes: Naval Communications Station Harold E. Holt (located near Exmouth, Australia) is not depicted due to space constraints.

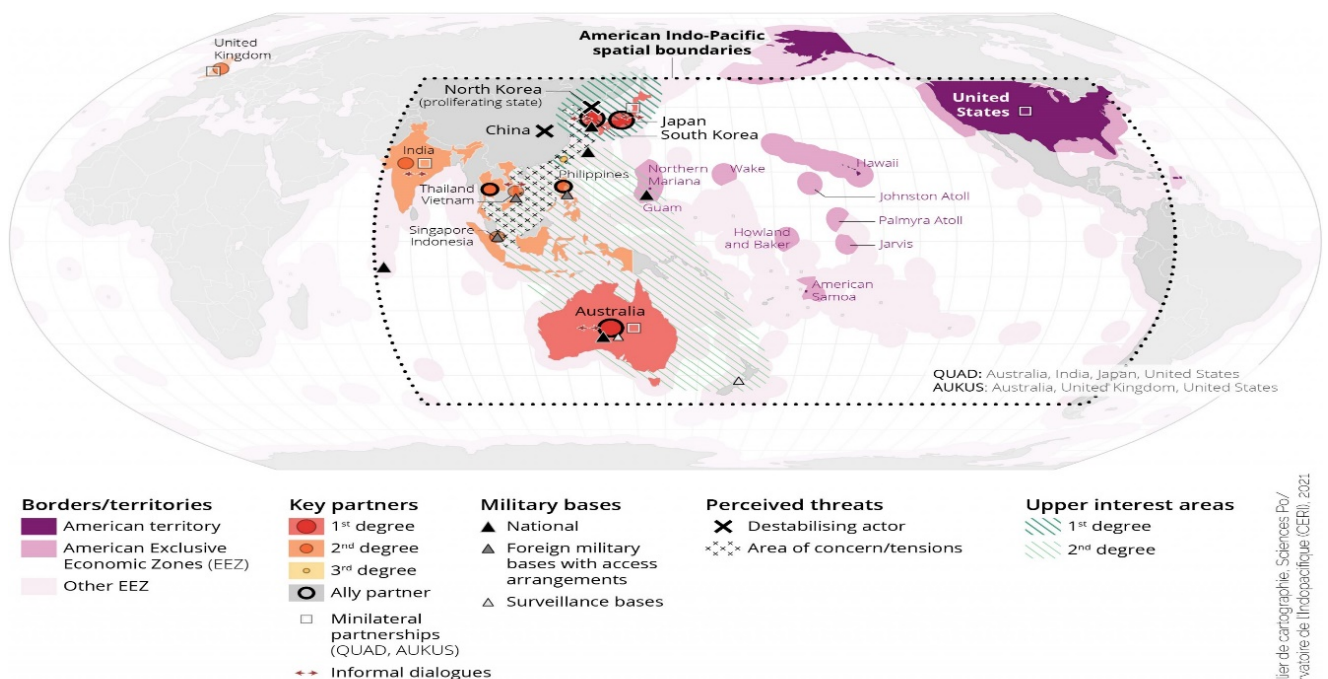
6. ábra: Az Amerikai Egyesült Államok katonai létesítményei az Indo-Csendes óceáni térségben

Forrás: Nicastro, Luke A. (2023): *US Defense Infrastructure in the Indo-Pacific: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, pp. 12

Az ázsiai országokkal ellentétben az Amerikai Egyesült Államok fő politikai motivációja nem a térségben található természeti erőforrások kiaknázása, és a nemzetközi tengeri kereskedelmi útvonalak biztosítása³¹, hanem a jelenlegi, Washington számára kedvező status quo fenntartása, és érdekszférájának megőrzése. Az ország a katonai támaszpontok mellett számos fontos stratégiai partnerrel rendelkezik a térségben.

Az Amerikai Egyesült Államok az Indo-Csendes-óceáni térségben 66 nagyobb katonai bázison állomásoztat katonákat. Ezek között találhatók kimondottan amerikai fennhatóság alatt lévő helyőrségek, de vannak a szövetséges országokkal közös felhasználású létesítmények (Joint Base, JB) is. Az USA napjainkban nagyjából 375.000 katonát állomásoztat a régióban (Nicastro, 2023:2-5).

Indo-Pacific seen from United States, 2021



Sources: Compilations from Observatoire de l'Indopacifique (CERI) and Thibault Fournol; Marine Regions, Flanders Marine Institute.

© Atelier de cartographie, Sciences Po / Observatoire de l'Indopacifique (CERI), 2021

7. Ábra: Az Amerikai Egyesült Államok Indo-Csendes-óceáni érdekeltségei

Forrás: <https://www.sciencespo.fr/ceri/observatory-indo-pacific/usa/>

(Letöltés dátuma: 2024.03.30)

³¹ Természetesen az USA is jelentős kereskedelmi útvonalakkal rendelkezik a térségben, amelyeknek az éves amerikai vonatkozású áruforgalom értéke 1,2 billió USD körül mozog, így ezek biztosítása is fontos cél.

A fenti térképen jól látszódik, hogy az USA szempontjából Kína és Észak-Korea bír destabilizáló erővel a térségben. A folyamatos észak-koreai fenyegetettség miatt a Japánt és a Koreai-félszigetet magába foglaló terület elsőfokú prioritást élvez az amerikai külpolitika szempontjából, ennek megfelelően legfőbb partnerei a térségben Ausztrália, Japán és Dél-Korea³². Viszont a folyamatos nemzetközi konfrontációk miatt a Dél-kínai-tenger, és az azt körülvevő amerikai szövetséges államok (a térképen halvány narancssárga színnel jelölve) szintén kiemelt szerepet töltenek be az USA Indo-Csendes-óceáni politikájában. Az USA-nak nem érdeke Kína regionális hatalmának megerősödése, így Indo-Csendes-óceáni politikájának fő célja a kínai gazdasági, politikai és katonai terjeszkedés visszaszorítása.

Most amikor az Egyesült Államok figyelme megoszlik a nemzetközi rend legfontosabb konfliktusai között, a térségben állomásozó amerikai katonák jelenléte, illetve regionális partnerei igyekeznek biztosítani a Kínával szembeni politikai ellensúlyt.

³² Ausztrália fontosságát mutatja az is, hogy a régió két legfontosabb minilaterális biztonsági szervezetének az AUKUS-nak és a QUAD-nak is a tagja.

Összegzés

Napjainkban az eddig megszokott nemzetközi rend átalakulóban van. A nagyhatalmak versenyt futnak egymással dominanciájuk és politikai súlyuk növelése érdekében, a kisebb államok pedig regionális együttműködések keretein belül igyekeznek minél előnyösebben helyezkedni az új rendben. A 2024-es év fontos eseményeknek néz elébe. Az Európai Unió parlamenti választásainak, illetve az Amerikai Egyesült Államok novemberi elnökválasztásának kimenetele kétség nélkül hatással lesznek a nemzetközi rendre. A kérdés csak az, hogy mely államok, illetve szervezetek kerülnek ki nyertesek a változásból.

A nemzetközi rend átalakulása a Föld geopolitikai forrópontjait is érinti. A Dél-kínai-tengeri konfliktus jelenleg – Észak-Korea folyamatos erőfitogtatásai mellett – az Indo-Csendes-óceáni térség legnagyobb kihívása. A konfliktus nem csak a regionális szereplőket érinti, hanem közvetetten az euro-atlanti érdekeket is³³. Az Amerikai Egyesült Államok számára a régió kiemelt fontossággal bír, amelyet az is bizonyít, hogy a térségben található 66 katonai támaszponton a mai napig több, mint 370.000 katonát állomásoztat. Bár jelenleg a nagyhatalom figyelme megoszlik az orosz-ukrán háború, az izraeli-Hamász háború és az elnökválasztás között, azonban az elmúlt években kiadott stratégiai dokumentumai (2022-es Nemzeti Védelmi és Nemzeti Biztonsági Stratégiák, NATO 2030) a régió stratégiai szerepének felértékelődését tanúsítják.

A Dél-kínai-tengeri konfliktus alapja az érintett országok, Kína, Vietnám, Malajzia, Indonézia, Tajvan, Brunei és a Fülöp-szigetek közötti évtizedek óta húzóódó területi vita. A tengert két tényező teszi geopolitikai szempontból fontossá. A tenger felszíne alatt gazdag kőolaj- és földgázmezők kerültek feltárára, amely a nagy energiafogyasztó, de egyébként jelentős importra szoruló országok (például Kína) számára hatalmas kincs. Kína híján van e két természetes erőforrásnak, amelyek gazdasági növekedésének az alapjai. A kínai vezetés számára egyértelmű, hogy politikai legitimitásukat napjainkban túlnyomórészt az ország gazdasági fejlődésének köszönhetik, így ennek esetleges megakadása veszélyt jelent korlátlan hatalmuk fenntartására nézve. Ennek megfelelően Peking a Dél-kínai-tenger nagyrésztére igényt tart. A területet kétes eredetű történelmi dokumentumokra és térképekre hivatkozva a saját szuverén területének tekinti. A nemzetközi jog és a Hágai Állandó Választottbíróság döntése értelmében Kína történelmi alapokra helyezett követelései alaptalanok, ezáltal illegitímek. A döntés ellenére Kína nagyszabású szigetépítési

³³ Az amerikai stratégiai „központ” az Indo-Csendes-óceáni régióba való áthelyezésével, Európa kisebb szerepet kapna az amerikai kül-és biztonságpolitikában (Brauss, 2021: 3). Nem véletlen, hogy az Európai Unió vezetői az elmúlt hónapokban a védelmi kiadások növelésére szólította fel a tagországokat.

programba kezdett. A mesterséges szigetek feladata az állandó kínai katonai jelenlét biztosítása. Peking igyekszik a szigeteket önellátóvá és élhetővé tenni abban a reményben, hogy a nemzetközi tengerjog által biztosított kizárólagos gazdasági övezetet alkalmazni tudja a szigetek esetében.³⁴ A tengeri erőforrásokra az érintett ASEAN tagországok és Tajvan is kiemelt igényt tartanak. A fejlődő délkelet-ázsiai országok számára nem csak az energiahordozók jelentősek, hanem a tengerben élő gazdag halállomány is, amely az egyre növekvő társadalmak táplálkozási igényét is biztosítaná.

A Dél-kínai-tenger a nemzetközi tengeri kereskedelem legforgalmasabb színtere. Útvonalain a Föld nemzetközi tengeri kereskedelmének közel egyharmada halad át, forgalma háromszor akkora, mint a Szezi- és tizenötször akkora, mint a Panama-csatornáé. A tenger legfontosabb pontja a 800 km hosszú Malaka-szoros, amelyen keresztül a kínai olajimport közel 80%-a érkezik. A szoros a környező országok, Malajzia, Indonézia, és Szingapúr ellenőrzése alá tartozik. Kína tisztában van vele, hogy a konfliktus elmérgesedése, vagy a nemzetközi rend átalakulása esetén a három amerika-barát ország könnyedén lezárhatná az utat a szoroson keresztül a kínai kereskedelmi- és hadihajók előtt.

Kína ügyel arra, hogy elkerülje a nyílt katonai konfrontációt ellenfeleivel szemben, annak érdekében, hogy szigetépítési programját és a tenger alatti kutatásait zavartalanul folytathassa. A kínai tengeri milícia jelöletlen halászhajói biztosítják a folyamatos kínai jelenlétet és információszerzést a tenger minden részén anélkül, hogy katonai szembenállástól kellene tartania.

Kína számára tehát a Dél-kínai-tengeren való erőkiemelés nagyhatalmi státuszát növelné a térség országaival szemben. Tajvan és az ASEAN országok számára területi követeléseik nem csak energiabiztonsági és gazdasági szempontból fontosak, hanem a kínai politikai akarattal szemben való fellépés szuverenitásukat és területi integritásuk megtartását biztosítja, valamint belpolitikai legitimitásukat erősíti. Az Amerikai Egyesült Államok a jelenlegi status quo fenntartásában érdekelt, a kínai térnyerés a saját regionális érdekeit is gyengítené.

Dolgozatom célja a Délkelet-ázsiai régió és a Dél-kínai-tengeri konfliktus bemutatása, illetve geopolitikai értelmezése volt. Annak ellenére, hogy a nemzetközi rend jelenlegi kihívásai közepette kevesebb figyelem esik a régióra, attól geopolitikai fontossága még nem csökken. A Dél-kínai-tengeri konfliktusnak még fontos szerepe lehet a nagyhatalmi átrendeződésben

³⁴ Annak ellenére, hogy a nemzetközi tengerjog kimondja, hogy a mesterségesen létrehozott szigetek esetében nem alkalmazhatók a kizárólagos gazdasági övezet jogosultságai - ENSZ Tengerjogi Egyezmény 5. Rész, 60. cikk, Forrás: <https://jogkodex.hu/doc/9921232> (utolsó letöltés dátuma: 2024.04.02.)

természeti erőforrásai, és a nemzetközi tengeri kereskedelemben betöltött döntő szerepe miatt. Tekintettel arra, hogy Kína és az érintett ASEAN tagországok, valamint Tajvan is kiemelt figyelmet fordít a nyílt katonai konfrontáció elkerülésére, a térségben jelenleg nem várható a konfliktus eszkalációja. Kína számára jelenleg sokkal fontosabb, hogy amíg a világ nem figyel rá, addig zavartalanul végezhesse szigetépítési programját, illetve fejleszthesse haditengerészetét. 2024-ben a jelenlegi kínai narratíva szerint tehát nem várható eszkaláció, mivel azonban a térség geopolitikai forrópontnak számít, célszerű a régió történéseit szoros figyelemmel követni.

Irodalomjegyzék

- ASEAN (2020): *The ASEAN Charter*
- ASEAN (2023): *ASEAN Statistical Yearbook 2023*, Vol. 19.
- ASEAN: *Priority Areas of Cooperation*; Forrás: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/situation-in-the-south-china-sea/priority-areas-of-cooperation/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 30.)
- ASEAN: *The Founding of ASEAN – Association of Southeast Asian Nations*; Forrás: <https://asean.org/the-founding-of-asean/> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.26.)
- Aziz, Saidatul Nadia Abd; Basir, Salawati Mat (2022): *South China Sea* in The Journal of Territorial and Maritime Studies, Summer/Fall 2022, Vol. 9, No. 2, pp. 65-82
- Brauss, Heinrich; Mölling, Christian (2021): *NATO 2030 – The Military Dimension*, NATO Defense College
- Bunde, Tobias; Eisentraut, Sophie (2024): *Introduction: Lose-Lose?* in Munich Security Report 2024, pp. 13-47
- Caruana, Alex (2023): *Nine-dash line*; Forrás: <https://chinaus-icas.org/research/map-spotlight-nine-dash-line/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 30.)
- CIDOB (2023): *The World in 2024: Ten issues that will shape the international agenda* in CIDOB Notes Internationals, 299, December 2023, pp. 1-20
- Council on Foreign Affairs: *The U.S. War in Afghanistan*; Forrás: <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.06)
- ENSZ (1982): *Az Egyesült Nemzetek Tengerjogi Egyezménye*; Forrás: <https://jogkodex.hu/doc/9921232> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 04. 02.)
- Háda, Béla (2014): *A délkelet-ázsiai szubkomplexum* in Regionális biztonsági tanulmányok, NKE, pp. 157-163
- Háda, Béla (2016): *Délkelet-Ázsia* in Regionális tanulmányok, NKE, pp. 143-159
- Kiss, J. László (2011): *Német tartózkodás a BT-ben és a líbiai konfliktus* in MKI-elemzések, Magyar Külügyi Intézet, 2011/10, pp. 3-10
- Krentz, Oliver (2023): *Közös biztonság- és védelempolitika*; Forrás: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/159/kozso-biztonsag-es-vedelempolitika> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 09.)
- Macaraig, Elisabeth Christine; Fenton, Adam James (2021): *Analyzing the Causes and Effects of the South China Sea Dispute* in The Journal of Territorial and Maritime Studies, Summer/Fall, 2021, Vol. 8, No.2, pp 42-58
- Marshall, Tim (2016): *Kína* in A Földrajz fogságában, Park Könyvkiadó, pp. 55-81
- Military Balance (2023): *Asia* in the Military Balance 2023, pp. 208-301
- Munich Security Conference (2024): *„Europe’s Finest Hour? Building a Defense Union in Challenging Time”* Forrás: <https://securityconference.org/en/msc-2024/agenda/event/europes-finest-hour-building-a-defense-union-in-challenging-times/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 12.)
- Murphey, Rhoads; Stapleton, Kristin (2019): *Early and Medieval Southeast Asia* in A History of Asia, 8. kiadás, Routledge, pp. 112-126

- Nicastro, Luke A. (2023): *US Defense Infrastructure in the Indo-Pacific: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service
- Office of the Historian: *Milestones in the History of U.S. Foreign Relations – Southeast Asia Treaty Organization (SEATO)*, 1954, Forrás: <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/seato> (utolsó letöltés dátuma: 2024.03.26.)
- Petróczki, Márk (2019): *A Malaka-szoros és a Thai-csatorna geopolitikai harca*; Forrás: <https://biztonsagpolitika.hu/elemezsek/a-malaka-szoros-es-a-thai-csatorna-geopolitikai-harca> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 04. 04.)
- Pomogács, Péter (2020): *A Kínai Népköztársaság szigetépítési programja a Dél-kínai-tengeren* in *Felderítő Szemle*, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XIX. évfolyam, 4. szám, pp. 5-20
- Pomogács, Péter (2021): *A „kis kék emberek” – A Kínai Népköztársaság tengeri miliciájának tevékenysége a Kelet-kínai- és a Dél-kínai-tengeren* in *Felderítő Szemle*, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XX. évfolyam, 1. szám, pp. 5-18
- Strangio, Sebastian (2022): *After 12 years, Indonesia and Vietnam agree on EEZ boundaries*; Forrás: <https://thediplomat.com/2022/12/after-12-years-indonesia-and-vietnam-agree-on-eez-boundaries/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 04. 02.)
- Stuart-Fox, Martin (2004): *Southeast Asia and China: The Role of History and Culture in Shaping Future Relations in Contemporary Southeast Asia*, April 2004, Vol. 26, No. 1 (April 2004), pp. 116- 139
- U.S Energy Information Administration (2023): *China imported record volumes of crude oil in the first half of 2023*; Forrás: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=60401> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 30.)
- U.S Energy Information Administration (2024): *Regional Analysis Brief: South China Sea*
- United Nations (2024): *US vetoes Algerian resolution demanding immediate ceasefire in Gaza*; Forrás: <https://news.un.org/en/story/2024/02/1146697> (utolsó letöltés dátuma: 2024. 03. 09)

Melléklet 1. – Rövidítések listája

ASEAN – Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetsége; Association of Southeast Asian Nations

COC – Magatartási Kódex; Code of Conduct

ENSZ – Egyesült Nemzetek Szervezete

KBVP – Közös Biztonság és Védelempolitika

NATO – Észak-atlanti Szerződés Szervezete; North Atlantic Treaty Association

SEATO – Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezete; Southeast Asia Treaty Organization

USA – Amerikai Egyesült Államok; United States of America

Melléklet 2. – A felhasznált ábrák jegyzéke

1. Ábra: Délkelet-Ázsia térképe; Forrás:
https://maps.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/southeast_asia_pol_2013.pdf
(utolsó letöltés dátuma: 2024.03.26.)
2. Ábra: Délkelet- Ázsia és a Dél-kínai-tenger; Forrás:
https://maps.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/se_asia_ref802645_1999.pdf
(utolsó letöltés dátuma: 2024.04.02.)
3. Ábra: A Dél-kínai-tenger kőolaj- és földgáz mezői; Forrás: U.S Energy Information Administration (2024): *Regional Analysis Brief: South China Sea*; pp. 4
4. Ábra: A Kína által behatárolt kilenc- és a korábbi tizenegy vonás vonalak; Forrás:
<https://news.usni.org/2016/09/23/geographer-chinas-claim-south-china-sea-not-rooted-history-british-geographer-journalist-described-chinas-claims-large-swaths-seas-land-formations-off-co>
(utolsó letöltés dátuma: 2024. 03.30)
5. Ábra: Területi követelések; Forrás: <https://iilss.net/maritime-boundary-disputes-in-the-south-china-sea-international-legal-issues/>
(utolsó letöltés dátuma: 2024.03.30)
6. Ábra: Az Amerikai Egyesült Államok katonai létesítményei az Indo-Csendes-óceáni térségben; Forrás: Nicastro, Luke A. (2023): *US Defense Infrastructure in the Indo-Pacific: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, pp. 12
7. Ábra: Az Amerikai Egyesült Államok Indo-Csendes-óceáni érdekeltségei, Forrás:
<https://www.sciencespo.fr/ceri/observatory-indo-pacific/usa/>
(utolsó letöltés dátuma: 2024.03.30)